

Doorpakken!

Het agrologistieke cluster als nummer één van Europa
Visie Agrologistieke Bedrijventerreinen Westland

Rapport aan : Bestuur Stichting Agrologistieke Bedrijventerreinen Westland
Samengesteld door : Barend Bekamp (Buck Consultants International)
Ronald Grootcholten (Florpartners)
Status : definitief
Versie : 1.0
Datum : juli 2018

Het bestuur van de Stichting Agro Logistieke Bedrijventerreinen Westland bestaat uit de volgende personen:

Mw. K.M.H. Peijs	Voorzitter
Dhr. G.S. Hofman	Expl. Ver. Honderdland
Dhr. F.C.A. van Kleef	Expl. Ver. Honderdland
Dhr. H.W. Rijdsijk	ABC Westland
Dhr. A. van Daalen	Expl. Ver. Transportcentrum Westland
Dhr. K-J. van der Hout	VvE Bedrijvencentrum Coldenhove
Dhr. A. van der Hout	VvE Bedrijvencentrum Coldenhove
Dhr. O. Janssen	VvE Handelscentrum Westerlee
Dhr. J.W.M. Vis	Ontwikkeling Organisatie Poortcamp
Dhr. M. de Zeeuw	Ontwikkeling Organisatie Poortcamp

Secretariaat:
Bureau MZ
Brederolaan 34
2692 DA 's-Gravenzande
E.: info@aglwestland.nl
I.: www.aglwestland.nl

Dit rapport is een update van de eerder verschenen visie "Nu kansen benutten!", opgesteld door RBOI – Rotterdam B.V. van december 2011. Deze visie is gebruikt als bronbestand.

Inhoudsopgave

Samenvatting

1. Veel bereikt, ambities onverminderd hoog	7
2. Positionering agrologistieke cluster	9
2.1. Agrologistiek Westland: belangrijke draaischijf in Europa	9
2.2. Het agrologistieke cluster in cijfers	10
2.3. In beleid	14
3. Trends en ontwikkelingen	16
3.1. Groei van de vraag in Europa en daarbuiten	16
3.2. Verandering van de vraag	17
3.3. Verandering in aanbod	17
3.4. Veranderingen in de structuur van ketens	18
3.5. Samenwerking bedrijfsleven-overheden	19
4. Kansen pakken en waarmaken	20
4.1. Bereikbaarheid	20
4.1.1. Hou Mainports dichtbij en voorkom dichtslibben	21
4.1.2. Dichtbij moet snel zijn: goede interne verbindingen	22
4.1.3. Innoveren binnen vervoersmogelijkheden	24
4.2. Ruimte	25
4.2.1. Ruimte voor groei op agrologistieke bedrijventerreinen	26
4.2.2. Passende ruimtelijke voorschriften	27
4.2.3. Voldoende ruimte geven aan glastuinbouw	27
4.3. Duurzaamheid	28
4.4. Innovatie	30
5. Doorpakken	32

Samenvatting

positie &
betekenis

Positie & betekenis van het agrologistieke cluster Westland

De agrologistieke bedrijventerreinen Westland zijn geconcentreerd op 3 locaties: langs de A20 nabij knooppunt Westerlee (Maasdijk en De Lier), ABC Westland in Poeldijk en voor de sierteelt is dat het terrein van Royal FloraHolland Naaldwijk.

Dat het Westland een krachtig en toonaangevend centrum binnen de Europese en mondiale tuinbouwsector is, is genoegzaam bekend. Binnen dat cluster spelen de agrologistieke bedrijventerreinen een sleutelrol. Een sleutelrol in logistics, een sleutelrol in 'value added' activiteiten (zoals rijpen, sorteren en verpakken), een sleutelrol in internationale marketing & sales van bloemen, planten, groenten en fruit en een sleutelrol in de 'besturing' van (mondiale) versstromen. De handelsstromen die grotendeels via de bedrijventerreinen lopen, hebben een waarde van diverse miljarden euro. De werkgelegenheid op de terreinen wordt ingeschat op meer dan 12.500 mensen. Zie daar de belangrijke positie en betekenis van de terreinen. En die betekenis neemt bepaald niet af, sterker nog, de rol en de activiteiten groeien.

ambitie

Gezonde ambitie

Bij deze belangrijke rol hoort ambitie, zo hebben de gezamenlijke agrologistieke bedrijventerreinen enkele jaren geleden afgesproken. De ambitie is:

Het agrologistieke cluster Westland de nummer 1 in Europa

Het waarmaken van die ambitie vraagt veel van de individuele bedrijven maar ook van de samenwerkende agrologistieke bedrijventerreinen. Het is goed te zien dat de bedrijventerreinen niet alleen staan in deze ambitie. Gemeente, provincie en landelijke overheid erkennen het belang en maken werk van diverse acties die bijdragen aan de realisatie van de ambitie.

beweging

Groei verwacht

De verwachte groei komt niet uit de lucht vallen. De groei wordt gedreven door trends en structurele ontwikkelingen:

- Over de gehele breedte wordt lichte groei in consumptie van groente, fruit, bloemen en planten verwacht in Europa. Enkele producten laten spectaculaire groeicijfers zien, zoals zachtfruit, avocado en mango;
- Vlagger, Vaker, Verser heeft grote impact op logistiek. De orderfrequentie stijgt, de ordergrootte daalt en 24/7 leveren is de nieuwe norm. Leveren via e-tail kanalen versterkt dat alleen maar;
- Value added logistics groeit sterk. Dat wil zeggen kleinpak-activiteiten, koelen, rijpen, sorteren, snijden, etc. De toegevoegde waarde neemt toe. Opvallend daarbij is dat de eerder verwachte groei van 'aftuin-verladings' stagneert. Kleinpak groeit en dat gebeurt vooral op de logistieke hotspots, dus op de bedrijventerreinen;
- In elke schakel van de keten is schaalvergroting zichtbaar. Minder maar grotere bedrijven. Ook in groothandel en logistiek zien we deze ontwikkeling. Minder maar grotere en krachtigere spelers. Dat heeft invloed op de ruimtevraag. Bijvoorbeeld minder maar grotere multifunctionele panden met interne specialisaties op koelen, rijpen, verpakken met steeds meer robotisering en automatisering;
- Door digitalisering worden transacties ontkoppeld van de logistieke stromen. De traditionele 'centrale marktplaatsgedachte' verdwijnt. Echter, omdat bestellingen samengesteld, geconsolideerd en efficiënt naar het achterland gedistribueerd moeten worden, wordt verwacht dat logistieke clusterkracht een belangrijke rol blijft spelen. Dikke stromen met Afrikaanse bloemen en Zuid-Amerikaans fruit blijven via onder meer het Westland lopen. Het belang van de samenwerking met de beide Mainports zal duidelijk zijn.

Genoemde ontwikkelingen hebben grote gevolgen voor de agrologistiek. Een cluster dat excelleert in logistieke capaciteiten, veel VAL activiteiten verricht en direct toegang heeft tot producten om deze snel aan klanten te kunnen leveren, kan snel inspelen op deze ontwikkelingen. Het Westland heeft dit allemaal in huis en daarmee de potentie om haar concurrentiekracht en marktaandeel te vergroten. Dat gaat uiteraard niet vanzelf. Maatregelen zijn nodig. Deze hebben betrekking op 4 thema's: bereikbaarheid, ruimte, duurzaamheid en innovatie.

maatregelen

Maatregelen op 4 thema's

In goede samenwerking met de overheid is de afgelopen jaren veel bereikt maar om in te kunnen spelen om toekomstige groei, verandering in logistieke ketens, digitalisering en ontwikkelingen in consumentenvraag, is meer nodig. Onderstaand per thema de belangrijkste maatregelen.

Box 1 Bereikbaarheid: samenvatting gewenste maatregelen

Voor de korte (2025) en middellange termijn (2030) heeft het agrologistieke cluster behoefte aan excellente bereikbaarheid en snelle verbindingen met de Rotterdamse haven, Schiphol en goed functionerende interne verbindingen. Voor de (middel)lange termijn zijn multimodale oplossingen en inzet van technologische innovaties in beeld om de bereikbaarheid van het cluster op peil te houden.

2025	2030	2040
Verbreding Veilingroute	A4-A20 corridor	
Verbreding N213		
Verbetering doorstroming knooppunt Bruinsma	N213 drie ongelijkvloerse kruisingen (o.a. knooppunt Bruinsma)	
Vlinderstructuur afmaken		
Scheiding verkeersstromen ten behoeve van fietsveiligheid	Verbindingen voor agrologistiek verkeer tussen bedrijventerreinen	Geautomatiseerde verbindingen tussen agrobodrijventerreinen
Oplossen doorstroming op- en afritten A20 (o.a. hondenbot)		
Parkeervoorzieningen en parkeerbeleid op de terreinen en aan de poorten van Westland verbeteren (o.a. zoutloods Maasdijk)		
Coolport Westland	Railterminal	
A16/A13 corridor	A4 verbreding tussen Mainports en aansluiting op de Greenport	Derde westelijke oeververbinding Oranjetunnel

Box 2 Ruimte: samenvatting gewenste maatregelen

Het cluster heeft behoefte aan voldoende uitbreidingsruimte. Op korte termijn (2025) betekent dit tegemoetkomen aan ruimtevrage van 20 hectare en aanvullend 15 hectare voor de periode tot 2030. Daarnaast is het gewenst om het bestaande ruimtegebruik te optimaliseren door passende ruimtelijke voorschriften in te stellen. Sturing vanuit de overheid op vestiging van bedrijven ziet het cluster als ongewenst. Tot slot hecht het agrologistieke cluster waarde aan voldoende (ontwikkel)ruimte voor de glastuinbouw om de sterke positie van de Greenport te behouden.

2025	2030	2040
Uitbreiding agrologistieke terreinen met 20 ha	Uitbreiding agrologistieke terreinen met 15 ha	Uitbreiding agrologistieke terreinen met 15 ha
Intensiever ruimtegebruik: geen hoogtebeperkingen		
Flexibele bestemmingen in bestemmings-/omgevingsplan		

Box 3 Duurzaamheid: samenvatting gewenste maatregelen

In lijn met de ambitie van de glastuinbouw wil het agrologistieke cluster eveneens werk maken van verduurzaming. Hiertoe zijn drie actielijnen qua maatregelen in beeld: gebruik duurzaam opgewekte energie, beperken voertuigkilometers (o.a. door inzet andere modaliteiten) en elektrisch rijden. Daarnaast is inzet op energiebesparing vanzelfsprekend.

2025	2030	2040
30% duurzame energie	50% duurzame energie	100% duurzame energie
40% aanvoer van buiten Nederland (West-Europa?) per schip	60% aanvoer van buiten Nederland per schip	80% aanvoer van buiten Nederland per schip
5% afvoer via trein of binnenvaart	15% afvoer via trein of binnenvaart	25% afvoer via trein of binnenvaart
40% elektrisch rijden	60% elektrisch rijden	80% elektrisch rijden

Box 4 Innovatie: samenvatting gewenste maatregelen

Voor wat betreft innovatie zet het agrologistieke cluster in op het onderhouden van relaties met (inter)nationale kenniscentra, het aantrekken van talent, robotisering, cross sectorale samenwerking en de ontwikkeling van de Greenport Horti Campus als kristallisatiepunt voor innovatie in de Greenport.

2025	2030	2040
Verbeteren OV verbindingen tussen stad en bedrijventerreinen	Verdergaande samenwerking internationale kenniscentra	
Robotiseringspilots afgerond	Vergaande robotisering op bedrijventerreinen	Handelingen op bedrijventerreinen volledig geautomatiseerd
Pilots afwikkeling in Westland van containers uit de haven afgerond	Faciliteiten voor afwikkeling containers full scale in het Westland	

Doorpakken

Bedrijven investeren fors in hun ontwikkeling. Het gehele tuinbouwcluster in het Westland is niet alleen het trekpaard van de lokale economie, maar ook landelijk is het cluster van grote economische waarde. De agrologistieke bedrijventerreinen zijn ambitieus: de nummer één zijn en blijven. Samenwerking is daarvoor noodzakelijk. Samenwerking met ketenpartners, samenwerking met overheden en goede relaties met omwonenden.

De gemeente Westland, de provincie Zuid-Holland en het Rijk erkennen het belang van het agrologistieke cluster. Het cluster wil de samenwerking aangaan op de vier thema's. Samen met de overheden de vraagstukken rondom bereikbaarheid, ruimte, duurzaamheid en innovatie oppakken. Kansen genoeg maar van groot belang is dat er nu versneld wordt doorgepakkt. Het Cluster Agrologistieke Bedrijventerreinen Westland is er klaar voor!

Samenwerken

1. Veel bereikt, ambities onverminderd hoog

Dat het Westland een krachtig en toonaangevend centrum binnen de Europese en mondiale tuinbouwsector is, is genoegzaam bekend. Binnen het Westlandse tuinbouwcluster spelen de agrologistieke bedrijventerreinen een sleutelrol. Een sleutelrol in logistics, een sleutelrol in 'value added' activiteiten (zoals rijpen, sorteren en verpakken), een sleutelrol in internationale marketing & sales van bloemen, planten, groenten en fruit en een sleutelrol in de 'besturing' van (mondiale) versstromen. Die rol neemt bepaald niet af, sterker nog de rol en de activiteiten groeien.

Bij deze belangrijke rol hoort ambitie, zo hebben de gezamenlijke agrologistieke bedrijventerreinen¹⁾ enkele jaren geleden afgesproken. De ambitie is:

Het agrologistieke cluster Westland de nummer 1 in Europa

Het waarmaken van die ambitie vraagt veel van de individuele bedrijven maar ook van de samenwerkende agrologistieke bedrijventerreinen. Het is goed te zien dat de bedrijventerreinen niet alleen staan in deze ambitie. Gemeente, provincie en landelijke overheid erkennen het belang. Maatregelen zijn in samenwerking met het bedrijfsleven genomen en is er veel bereikt. Een greep uit de resultaten:

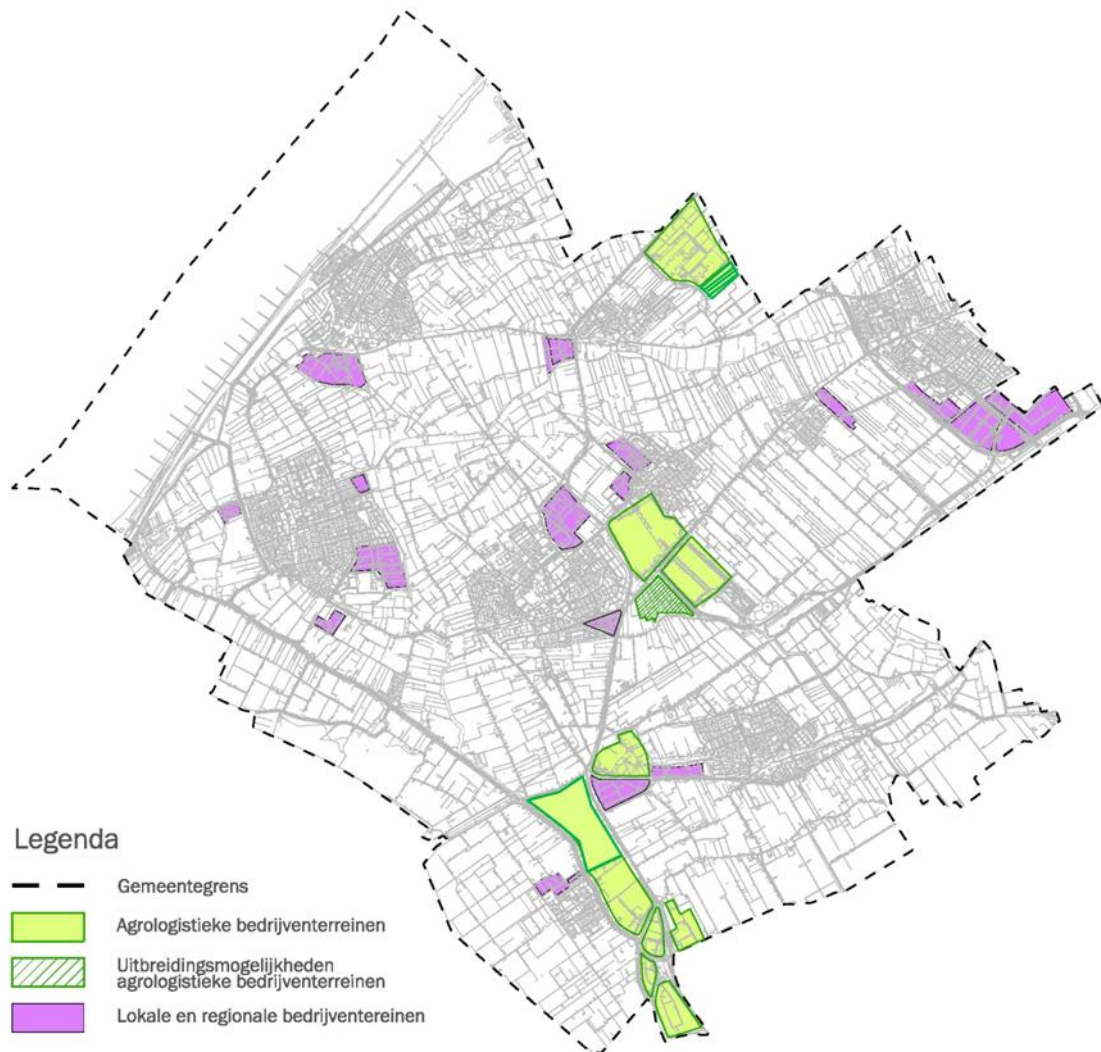
- Westerleeplein en de nieuwe N223 richting Maasdijk;
- Vlietpolderplein;
- De A4 door Midden-Delfland;
- Het World Horti Center.

Daarnaast wordt momenteel nieuwe infrastructuur gerealiseerd. Denk aan de verbreding van de Veilingroute, de aansluiting van de Veilingroute op het Vlietpolderplein, de verbreding van de N213 en de N211 tussen knooppunt 'Bruinsma' en Den Haag en de realisatie van de Blankenburgtunnel.

Veel is bereikt maar om in te kunnen spelen op toekomstige groei, verandering in logistieke ketens, in digitalisering en op ontwikkelingen in consumentenvraag, is meer nodig. Deze visie gaat in op deze trends & ontwikkelingen en geeft aan welke maatregelen noodzakelijk zijn om de ambities waar te maken. De gewenste maatregelen zijn weergegeven in hoofdstuk 4 en hebben betrekking op 4 thema's: bereikbaarheid, ruimte, duurzaamheid en innovatie.

Een belangrijke voorwaarde voor succes is samenwerking tussen bedrijven in het totale tuinbouwcluster en overheden. ***De gedeelde ambitie, het nummer één agrologistieke cluster in Europa, kan hierbij het vertrekpunt zijn.***

¹⁾ Deze visie is opgesteld door de volgende agrologistieke bedrijventerreinen: ABC Westland, Coldenhove, Handelscentrum Westerlee, Honderdland, Poortcamp en Transportcentrum Westland. Samenstelling tekst door Florpartners en BCI.

Figuur 1.1 Kaart met agrologistieke bedrijventerreinen

2. Positionering agrologistieke cluster

Het Westlandse agrologistieke cluster is een belangrijke spil binnen het totale tuinbouwcomplex. In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op:

- 2.1: Wijze waarop het agrologistieke cluster functioneert en wat de grondslag is onder het concurrentievermogen van het cluster;
- 2.2: Feiten en cijfers over het economisch belang en het internationale karakter van het agrologistieke cluster;
- 2.3: Beleidscontext waarin het economisch belang van het cluster en de noodzaak om de concurrentiekracht van het cluster op peil te houden, wordt onderschreven.

2.1. Agrologistiek Westland: belangrijke draaischijf in Europa

Het Nederlandse tuinbouwcluster is mondiale top. Zo heeft Nederland een wereldwijd toonaangevende positie in productie, technologie, logistieke performance en kennis. De bedrijven binnen het cluster vormen een krachtig samenhangend en samenwerkend nationaal netwerk met veel internationale vertakkingen. Het Westland neemt in dat netwerk, als grootste tuinbouwgemeente van Nederland, een belangrijke rol in. De agrologistieke bedrijventerreinen in het Westland hebben logistiek gezien een sleutelpositie.

Deze bedrijventerreinen vormen als het ware de draaischijf binnen de gehele keten. Onder het agrologistieke cluster wordt in deze visie verstaan: de activiteiten die nodig zijn om groenten, fruit en sierteeltproducten na de oogst binnen 18 uur na bestelling bij de retail te krijgen. Het gaat daarbij onder andere om inkoop, verkoop, crossdock, verladen, transport maar ook zogenaamde 'value added' activiteiten zoals kleinpakken, sorteren, rijpen, verpakken en koelen van producten. Deze bedrijfsactiviteiten zijn in Westland geconcentreerd op een 7-tal bedrijventerreinen, die in 3 clusters gegroepeerd zijn: het terrein van Royal FloraHolland in Naaldwijk, de bedrijventerreinen nabij de A20 in De Lier en Maasdijk en tot slot ABC Westland in Poeldijk (zie figuur 1.1).

Vestiging binnen het cluster cruciaal

Uit recent onderzoek² is gebleken dat agrologistieke bedrijven in het cluster gevestigd willen zijn. Diverse criteria spelen een rol bij vestigingskeuze. Ligging en bereikbaarheid zijn belangrijk en logischerwijs spelen ook ruimte om te groeien en de kosten een rol. Het belangrijkste criterium is echter de zogenaamde 'clusterkracht' van een locatie.

Wat houdt clusterkracht in? De essentie van clusterkracht is als volgt: het feit dat toeleveranciers, collega's/concurrenten en veel logistieke dienstverleners dichtbij elkaar zijn gevestigd, resulteert in hoge 'logistieke dichtheid'. Hoge logistieke dichtheid betekent grote beschikbaarheid van logistiek en hoge snelheid. En dat is belangrijk om 'Vaker, Vlugger en Verser' waar te maken. Dit alles tegen relatief lage kosten omdat er in totaliteit grote volumes te verladen zijn. Vestiging binnen het cluster is voor de agrologistieke bedrijven derhalve cruciaal.

² BCI, Florpartners en POSAD (2017) Strategie voor de ontwikkeling en profilering van agrologistieke bedrijventerreinen in Greenport Westland-Oostland. In opdracht van Greenport Westland-Oostland.

2.2. Het agrologistieke cluster in cijfers

Bedrijven en werkgelegenheid

Uit tabel 2.1 blijkt het belang van het cluster: meer dan de helft van het oppervlak van alle bedrijventerreinen binnen Westland behoort tot het agrologistieke cluster. Het totaal aantal werkzame personen is 40% van alle bedrijventerreinen in Westland. Dit is circa 12% van de werkgelegenheid in heel Westland. Dit betreft de werkgelegenheid zoals geregistreerd in databases. De schattingen van het agrologistieke cluster op basis van eigen ervaring zijn echter substantieel hoger, te weten 10.000-15.000 werkzame personen. Op de terreinen is namelijk grootschalige inzet van flexibele krachten, die niet altijd correct wordt geregistreerd in databases.

Tabel 2.1 Belang agrologistieke bedrijventerreinen

	Agrologistieke bedrijventerreinen*	Totaal bedrijventerreinen Westland	Aandeel agrologistiek
Netto oppervlakte (ha)	297	523	57
Bedrijfsvestigingen (#)	391	1.676	23
Werkzame personen (#)	7.234 (12.500-15.000)**	17.921	40

* Uitgaande van de volgende terreinen: ABC Westland, Royal FloraHolland, Trade Park Westland, Trade Park Westland Mars, Coldenhove, Coldenhovenlaan (Agrologistiek Centrum), Handelscentrum Westerlee, Honderdland, Honderdland fase 2 en Transportcentrum Westland.

** Inschattingen vanuit het bedrijfsleven.

Bronnen: Infodesk bedrijventerreinen provincie Zuid-Holland (oppervlak, peildatum 01-01-2018) en Eye-locus provincie Zuid-Holland (vestigingen en werkzame personen, peildatum 01-01-2015).

In tabel 2.2 is aangegeven wat de herkomst is van groenten en fruit dat wordt ingevoerd door Nederland. De categorie Overig Midden- en Zuid-Amerika is het grootst met een importwaarde van circa € 1,9 mld. (voornamelijk exoten), gevolgd door Spanje (citrus, groenten), België, Duitsland, Brazilië en Zuid-Afrika. De haven van Rotterdam speelt een belangrijke rol in de invoer van stromen van overzees product.

Tabel 2.2 Top 10 landen invoerwaarde groenten en fruit (€ mln.)

	Invoerwaarde	Aandeel in totaal
Overige Midden- en Zuid Amerika	1.861	17
Spanje	1.287	12
België	1.233	11
Duitsland	1.206	11
Brazilië	677	6
Zuid-Afrika	669	6
Verenigde Staten	472	4
Overig Azië	387	3
Frankrijk	381	3
Overig Noord-Afrika	338	3
Overige landen wereld	2.593	23
Totaal wereld	11.104	100

Bron: CBS (peildatum 2017, voorlopige cijfers).

De Nederlandse uitvoer van groenten en fruit staat weergegeven in tabel 2.3. De totale waarde is circa € 17,3 mld. Duitsland is met een derde van de totale waarde de grootste buitenlandse afzetmarkt voor groenten en fruit dat Nederlandse bedrijven exporteren. Buurlanden, te weten Duitsland, Verenigd Koninkrijk, België en Frankrijk, zijn gezamenlijk goed voor ruim 60 procent van de Nederlandse export. De recente ontwikkelingen ten aanzien van Brexit maken dat de perspectieven voor wat betreft het Verenigd Koninkrijk onduidelijk en daarmee onzeker zijn.

Tabel 2.3 Top 10 landen uitvoerwaarde groenten en fruit (€ mln.)

	Uitvoerwaarde	Aandeel in totaal
Duitsland	5.480	32
Verenigd Koninkrijk	2.004	12
België (vanaf 2000)	1.609	9
Frankrijk	1.359	8
Zweden	596	3
Polen	588	3
Italië	515	3
Spanje	424	2
Denemarken	422	2
Noorwegen	387	2
Overige landen wereld	3.870	22
Totaal wereld	17.254	100

Bron: CBS (peildatum 2017, voorlopige cijfers).

Import en export sierteelt

Tabel 2.4 geeft aan wat de herkomst is van sierteeltproducten die via marktplaats Royal Floraholland door Nederland worden geïmporteerd. Kenia en Ethiopië zijn hierin dominant met ruim twee derde aandeel in het totaal. Het betreft vooral snijbloemen die uit deze landen worden geïmporteerd (o.a. rozen). Uit buurlanden België en Duitsland worden vooral planten geïmporteerd.

Tabel 2.4 Top 10 landen invoerwaarde sierteelt (€ mln.)

	Invoerwaarde	Aandeel in totaal
Kenia	358	44
Ethiopië	178	22
Israël	65	8
België	42	5
Duitsland	33	4
Spanje	24	3
Italië	21	3
Zimbabwe	19	2
Denemarken	13	2
Ecuador	9	1
Overige landen wereld	44	5
Totaal wereld	805	100

Bron: Royal FloraHolland (peildatum 2017).

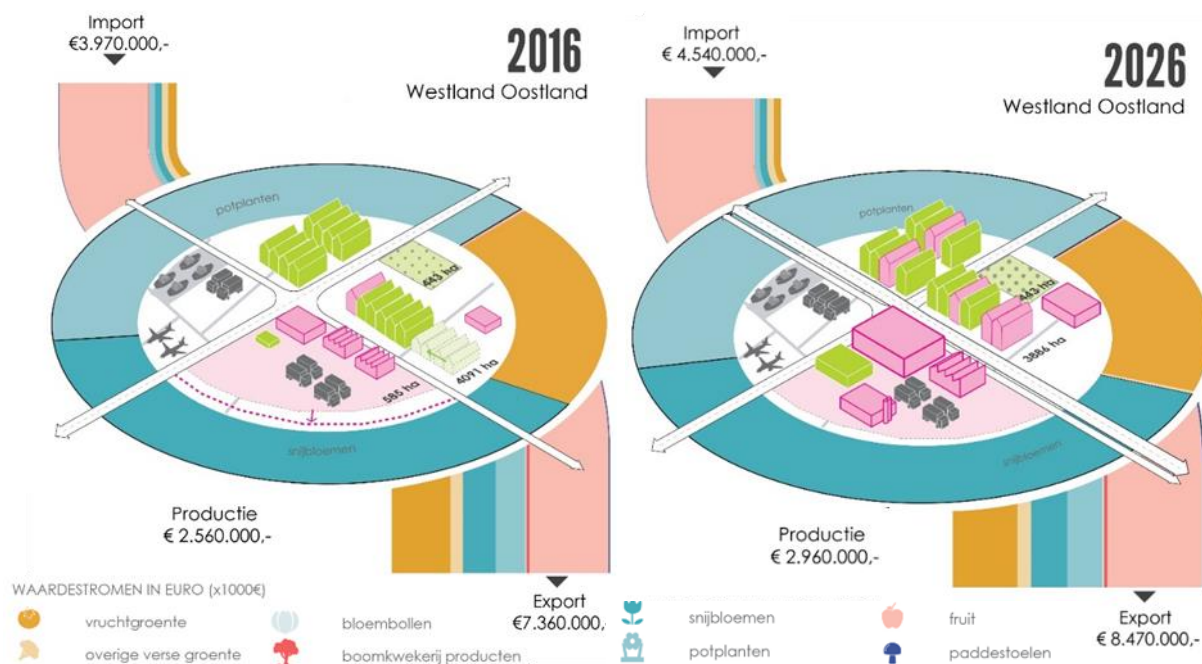
In tabel 2.5 is zichtbaar dat Duitsland circa een derde van het via marktplaats Royal Floraholland verhandelde exporttotaal vertegenwoordigt, en daarmee verreweg de grootste buitenlandse afzetmarkt is. Buurlanden, te weten Duitsland, Verenigd Koninkrijk, België en Frankrijk, zijn gezamenlijk goed voor 63% van de totale export.

Tabel 2.5 Top 10 landen uitvoerwaarde sierteelt (€ mln.)

	Uitvoerwaarde	Aandeel in totaal
Duitsland	1.727	29
Verenigd Koninkrijk	837	14
Frankrijk	785	13
Italië	320	5
België	263	4
Polen	230	4
Zwitserland	191	3
Zweden	179	3
Rusland	165	3
Oostenrijk	138	2
Overige landen wereld	1.171	19
Totaal wereld	6.006	100

Bron: Royal FloraHolland, op basis van Floridata (peildatum 2017).

Onderstaande figuren geven de economische waarden en diversiteit weer van Greenport Westland/Oostland (nieuwe naam Greenport West-Holland). Greenport West-Holland is binnen het Nederlandse tuinbouwcomplex verreweg het grootste en het meest complete cluster.

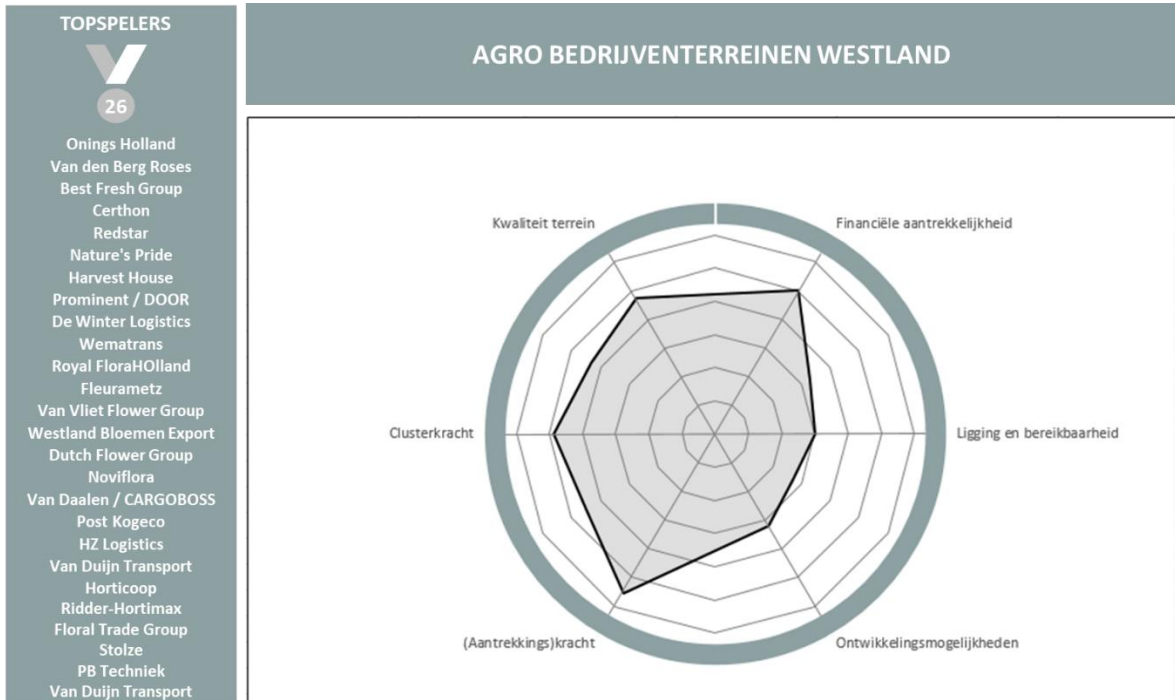
Figuur 2.1 Import- productie- en exportstromen 2016 en 2026.

Bron: Florpartners en POSAD (juli 2016) Greenports 3.0 Profielschets en ontwikkeling. I.o.v. het Ministerie I&M en provincie Zuid-Holland.

Bovenstaande figuren laten zien dat de verwachte groei van het cluster fors is. De productiewaarde neemt toe maar vooral de import van exoten en zachtfruit laat hoge groeicijfers zien. Recente cijfers geven aan dat de groei van zachtfruit en exoten nog hoger is dan in 2016 werd voorspeld. Het Westland maakt ongeveer 60% uit van de economische waarde van Greenport West-Holland.

In 2017 is een studie³ uitgevoerd waarin onder meer is gekeken naar de kwaliteit van individuele agrologistieke terreinen in Westland. Hierbij is gekeken naar de volgende factoren: ligging & bereikbaarheid, ontwikkelingsmogelijkheden, (aantrekkings)kracht (o.a. bezettingsgraad, imago, ondernemerschap eigenaar), clusterkracht, kwaliteit terrein en financiële aantrekkelijkheid. In onderstaande figuur is een overall beeld geschetst van de Westlandse agrologistieke terreinen op basis van de individuele beoordelingen. Over het algemeen kan gesteld worden dat de terreinen 'er goed op staan'. Als gevolg van de sterke concentratie van agrologistieke bedrijvigheid is de clusterkracht op de terreinen fors waardoor het Westland één van de voorkeurslocaties is voor agrologistieke bedrijven. Dit wordt geïllustreerd door het grote aantal topspelers dat is gevestigd op deze terreinen. **Duidelijk is dat de belangrijkste verbeterpunten ligging & bereikbaarheid en de ontwikkelingsmogelijkheden (=ruimte om te groeien) zijn.**

³ BCI, Florpartners en POSAD (2017) Strategie voor de ontwikkeling en profilering van agrologistieke bedrijventerreinen in Greenport Westland-Oostland. In opdracht van Greenport Westland-Oostland.

Figuur 2.2 Kwaliteit Agro bedrijventerreinen Westland. Hoge scores maar ontwikkelingsmogelijkheden (ruimte) en ligging en bereikbaarheid kunnen beter.

Topspelers op agrobodrijventerreinen: bron Hillenraad 100 en Agrologistieke Top 35.

2.3. In beleid

Het economische belang van het agrologistieke cluster en de noodzaak om de concurrentiekracht van het cluster op peil te houden, worden onderschreven op alle beleidsniveaus: nationaal, regionaal en lokaal. In deze paragraaf is een overzicht gegeven van de belangrijkste beleidsambities.

Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR)

Ministerie van Infrastructuur en Ruimte, 2012

In de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) heeft de rijksoverheid haar visie op Nederland in 2040 omschreven. Deze visie spreekt van een Nederland dat concurrerend, bereikbaar, leefbaar en veilig is. Hierbinnen is de Greenport geïdentificeerd als concentratiegebied voor de topsectoren Agrofood en Tuinbouw & Uitgangsmaterialen. Deze sectoren kennen in deze gebieden een ketenclustering van innovatie, productie, handel en logistiek. Nodig voor het versterken van de Greenport zijn o.a. het optimaal benutten en waar nodig verbeteren van de bereikbaarheid en de realisatie van een multimodaal logistiek netwerk. Daarnaast wordt gewezen op de potenties van het versterken van de koppeling tussen de Greenport en de Mainport Rotterdam. Ook komen de negatieve economische effecten aan de orde als tuinbouw plaats moet maken voor grootschalige woningbouw.

Impulsagenda Greenports 3.0

Greenports, bedrijfsleven, overheden en kennisinstellingen, 2017

In het kader van Greenports 3.0 is het de ambitie van bedrijfsleven, overheden en kennisinstellingen om toe te werken naar een samenhangend netwerk van Greenports dat via de Mainports verbonden is met de wereld. Ten behoeve van deze ambitie wordt ingezet op het realiseren van doorbraken ten aanzien van het slim organiseren van goederenvervoer (digitalisering, data-uitwisseling en synchromodaal transport), verduurzaming (klimaat- en CO₂-neutrale tuinbouw), modernisering van de Greenports, innovatie (opstellen van een Innovatiepact) en internationale positionering van het tuinbouw- en sierteelproduct.

Visie Ruimte en Mobiliteit (VRM)

Provincie Zuid-Holland, geconsolideerde versie 2018

De Visie Ruimte en Mobiliteit is de structuurvisie van de provincie Zuid-Holland. De visie biedt een perspectief voor de gewenste ontwikkeling van Zuid-Holland. De Greenports zijn een belangrijk onderdeel van de VRM. De provincie wil de Greenports in Zuid-Holland waar mogelijk versterken. Het proces van verdergaande schaalvergroting, innovatie, verduurzaming en vlechteling van het logistieke netwerk van de Greenports met de Rotterdamse haven is hierbij steeds belangrijker. Er wordt ingezet op het verbeteren van de (logistieke) verbindingen en de infrastructuur tussen Mainport Rotterdam en logistieke gebieden van de Greenports (waaronder Venlo). Daarnaast ziet de provincie een belangrijke opgave in het verbeteren van de interne ontsluiting van het Westland. Het mengen van functies op terreinen zal bij uitzondering worden toegestaan mits goed onderbouwd.

MIRT-onderzoek Bereikbaarheid Rotterdam Den Haag

Gemeente Rotterdam, Gemeente Den Haag, Provincie Zuid-Holland, Metropoolregio Rotterdam Den Haag, Ministerie van Infrastructuur en Milieu, 2017

Het MIRT staat voor het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport. In het MIRT zijn rijksprojecten en -programma's opgenomen aan de hand waarvan gewerkt wordt aan de ruimtelijke inrichting van Nederland. In 2017 is het MIRT-onderzoek Bereikbaarheid Rotterdam Den Haag afgerond met oplossingsrichtingen en uitgangspunten die bijdragen aan verbeteren van de bereikbaarheid op een manier die bijdraagt aan "het vergroten van de me-

tropolitane samenhang en de agglomeratiekracht⁴ van de regio Rotterdam Den Haag.” Specifiek voor het Westland en de Greenport wordt gesteld dat het garanderen van een goede bereikbaarheid voor de agrologistiek essentieel is. Hiertoe worden de volgende oplossingsrichtingen geschetst voor de korte termijn: het ontwikkelen van R-netverbindingen met Den Haag, Delft en Rotterdam via de Horticultus, ontwikkeling synchro-modale hubs (o.a. Coolport) en gedragsbeïnvloeding om de doorstroming voor het goederenvervoer te verbeteren. Voor de middellange termijn wordt het verbeteren van de doorstroming op de Veilingroute, als onderdeel van het integraal gebiedsontwikkelingsproject Corridor A4-A20, als oplossingsrichting gezien.

Roadmap Next Economy

Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH), 2016

Geïnspireerd door de Amerikaanse econoom Jeremy Rifkin heeft de MRDH de Roadmap Next Economy (RNE) opgesteld. Vertrekpunt is de gedachte dat een nieuwe economie (next economy) ontstaat waarin de samensmelting van internet- en communicatietechnologie met nieuwe vormen van decentrale energie, vergaande gevolgen zal hebben voor communicatie, mobiliteit, energieopwekking en -verbruik en de manier waarop de economie is georganiseerd. In deze context heeft de MRDH in de RNE haar ambitie vervaardigd in de vijf transitiepaden. Hierbij is een rol weggelegd voor de Greenport in de volgende transitiepaden: Smart Digital Delta (o.a. Smart AgriLogistics en Growing as a Service), Smart Energy Delta (geothermie, restwarmte, CO2 netwerk, smart grids en windmolens), Circular Economy (e.g. ingrediënten uit tuinbouwproducten voor farmaceutische toepassingen) en Entrepreneurial Region (e.g. versterken netwerk op start-ups en scale-ups te stimuleren).

Structuurvisie Westland 2025, perspectief 2040

Gemeente Westland, 2013

De gemeente Westland heeft in de structuurvisie haar visie op de ruimtelijke ontwikkeling van Westland beschreven. De gemeente ambieert versterking van de Greenport - als belangrijke drager onder het economisch functioneren van de gemeente - in een omgeving waarin het voor mensen goed wonen, werken en recreëren is. Gesteld wordt dat de primaire, toeleverende, verwerkende en distribuerende bedrijven in het Greenportcluster complementair zijn aan elkaar. Vanuit economisch perspectief zet de gemeente naar 2025 in op groei en verduurzaming van het cluster, modernisering van het teeltareaal, ruimtelijke kwaliteit/veiligheid als randvoorwaarde, vitale lokale economie en bereikbaarheid.

⁴ “Gekoppeld aan bereikbaarheid betreft agglomeratiekracht het aantal mensen – inwoners, bedrijven, voorzieningen - dat elkaar snel en gemakkelijk kan bereiken in een aantrekkelijke omgeving. Dichtheid, nabijheid en bereikbaarheid zijn cruciale begrippen die hierin een rol spelen.”

3. Trends en ontwikkelingen

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de toekomstverwachtingen van het agrologistieke cluster aan de hand van de meest invloedrijke trends en ontwikkelingen ten aanzien van:

- 3.1: Groei van de vraag in Europa en daarbuiten;
- 3.2: Verandering van de vraag;
- 3.3: Verandering in aanbod;
- 3.4: Veranderingen in de structuur van ketens;
- 3.5: Samenwerking bedrijfsleven-overheden.

3.1. Groei van de vraag in Europa en daarbuiten

Aangezien consumenten in toenemende mate waarde hechten aan een gezonde levensstijl en kwaliteit van leven (quality of life & living) zijn de overall perspectieven voor groenten, fruit- en sierteeltproducten gunstig.

Groeiverwachtingen voor de belangrijke West- en Noord-Europese markt

- Vruchtgroenten: beperkte groei in volume. Wel groei in waarde;
- Zachtfruit en exoten: deze segmenten hebben de afgelopen jaren spectaculaire groeicijfers laten zien. De verwachting is dat deze groei zich doorzet. Zachtfruit, mango's en avocado's zijn daarbij de opvallendste groeiers;
- Bloemen en planten: lichte jaarlijkse groei;
- Onzeker zijn de gevolgen van de Brexit. De verwachting is dat dit hoogstens tot een tijdelijke dip zal leiden. Het Verenigd Koninkrijk (VK) heeft namelijk een lage zelfvoorzieningsgraad, zowel in groenten (e.g. tomaten 20% en paprika's 11%⁵) als in bloemen en planten. Nederland heeft voor deze producten een sterke exportpositie richting het VK. In tabel 2.3 is bijvoorbeeld zichtbaar dat het VK de tweede buitenlandse afzetmarkt is voor groenten en fruit. De impact van Brexit op handelsrelaties tussen het VK en Nederland is afhankelijk van de uitkomsten van de onderhandelingen tussen de Europese Unie en het VK over de toekomstige handelsrelatie. Hierbij worden afspraken gemaakt over producteisen, tarieven, controles (douane en fyto-sanitair), administratieve vereisten etc.

De groeiverwachtingen voor Oost-Europese markten zijn gunstig

- Door de economische groei in die landen stijgt de vraag naar bloemen en planten sterk. Illustratief hiervoor is de exportgroei van 22% van bloemen en planten naar Polen in 2017⁶. Ook voor groenten en fruit zijn de groeiverwachtingen gunstig;
- Rusland heeft veel potentie maar blijft een dark horse. Gezien de (politieke) onzekerheid is het lastig bouwen op deze markt.

Sterke groei buiten Europa

- De verwachting is dat Azië, Zuid-Amerika en op termijn Afrika spectaculaire groeicijfers in consumptie laten zien. Tuinbouwtoeleveranciers zoals kassenbouw maar ook de veredelingsbedrijven internationaliseren in rap tempo. In landen met toenemende welvaart en grootstedelijke agglomeraties zal de verslogistiek nog grote stappen kunnen maken. Hier liggen dus (grote) kansen voor de Nederlandse agrologistieke bedrijven. Wellicht door export van producten naar die landen maar vooral door kennistransfer, lokale aanwezigheid en deelname in consortia.

⁵ Bron: Rabobank (2017) De Nederlandse glasgroentesector naar voren. Bouwen aan een robuuste onderneming in 2025.

⁶ Bron: VGB (13-12-2017) Export bloemen en planten richting nieuw record van € 6 miljard.

Concluderend wordt gesteld dat de marktvooruitzichten gunstig zijn en het Westland haar deel in de waarde- en volumestijging zal kunnen en moeten pakken.

3.2. Verandering van de vraag

De vraag van klanten is de afgelopen jaren veranderd. Retailers bouwen voorraden af, willen vaker en 24/7 beleverd worden. Hierdoor is de orderfrequentie sterk gestegen terwijl de ordergrootte juist sterk is gedaald. Dit brengt grote logistieke veranderingen met zich mee waarop de Westlandse bedrijven goed kunnen inspelen. Het Westlandse cluster is immers sterk in logistiek.

De opkomst van digitale B2B platforms en de sterke groei van e-tail zal bovenstaande ontwikkeling van hogere orderfrequenties en kleinere ordergroottes versterken. Daarnaast leidt e-commerce tot steeds fijnmazigere distributie waarbij er een opgave ligt om deze processen zo efficiënt mogelijk in te richten. Snelheid van levering is daarbij steeds minder een concurrentievoordeel. Klanten verwachten niet anders.

Een andere belangrijke ontwikkeling is dat retailers maar ook de out-of home markt hogere en andere eisen stellen aan de productkwaliteit, presentatie en toegevoegde waarde concepten (ready to eat – ready to cook). Hierdoor nemen VAL activiteiten (Value Added Logistics) sterk toe. Denk bijvoorbeeld aan het rijpen van avocado's en mango's zodat deze 'ready-to-eat' zijn. Of denk aan verpakkingen die beter presenteren en betere houdbaarheid geven. Of aan half-fabricaat dat ready-to cook is zoals voorgesneden paprika's. In de sierteelt is een vergelijkbare beweging zichtbaar: kant-en-klaar product (bijvoorbeeld boeketten en bol-op-pot) dat direct het schap in kan.

Genoemde ontwikkelingen hebben grote gevolgen voor de logistiek. Een cluster dat excelleert in logistieke capaciteiten, veel VAL activiteiten verricht en direct toegang heeft tot producten om deze snel aan klanten te kunnen leveren, kan snel en zeer efficiënt inspelen op deze ontwikkelingen. Het Westland heeft dit allemaal in huis en daarmee de potentie om haar concurrentiekracht en marktaandeel te vergroten.

3.3. Verandering in aanbod

De toename en de veranderingen in vraag leiden uiteraard tot veranderingen in aanbod. We zien de volgende veranderingen.

Forse groei in import van zachtfruit en exoten

Deze ontwikkeling betreft de groeiende import van zachtfruit en exoten uit o.a. Zuid-Amerika. Maar ook de invoer van een product zoals de zoete aardappel groeit zeer sterk. De rol van de Rotterdamse haven als first port of call maakt dat de regio Greenport West-Holland een belangrijke positie heeft in de betreffende importketens. Containerisatie is gemeengoed geworden en dankzij nieuwe koeltechnieken kan de houdbaarheid van producten tijdens transport steeds beter worden gegarandeerd. Het Westland heeft hierdoor een belangrijke en groeiende relatie met Mainport Rotterdam. Goede en snelle verbindingen zijn daarbij van belang.

Voor vruchtgroenten is daarentegen een daling van de import zichtbaar, met name bij tomaten. Dit is te verklaren door de toename van jaarrond productie van tomaten in Nederland. Naar verwachting zullen ook andere vruchtgroenten meer jaarrond worden geproduceerd.

Internationale producenten zoeken de (consumenten)markt op

Grote buitenlandse producenten van exoten en zachtfruit kruipen dichterbij de markt en openen verkoopkantoren in Europa en gaan (lange termijn) samenwerkingsverbanden aan met logistieke dienstverleners voor opslag, sorteren en verpakken. Deze bedrijven vestigen zich veelal op de bedrijventerreinen in het Westland. De verwachting is dat deze trend zich voortzet.

Vruchtgroenteproductie waaiert uit, sierteeltproductie blijft nabij marktplaatsen

De schaalgrootte van vruchtgroentebedrijven is zo groot geworden dat geschikte locaties in het Westland niet of nauwelijks voorhanden zijn. Een deel van de vruchtgroentetuinders wijkt uit naar Zuidwest-Nederland en de Wieringermeer. Verwerking en kleinpakactiviteiten blijven echter dichtbij de klant en de logistiek plaatsvinden, dus in het Westland. Wel zijn er zogenaamde 'af-tuin-verladingen' met volle ladingen die direct naar het buitenland gaan. Echter door de kleinere wordende orders, stijgende orderfrequentie en de vraag naar een breed assortiment, is de verwachting dat de toename van af-tuin-verlading afvlakt en het product dus grotendeels eerst naar het Westland komt voor verwerking en kleinpak.

Sierteeltbedrijven hebben kleinere arealen (met hogere omzetten per m²). Het belang van vestiging dichtbij de marktplaats (Royal FloraHolland en de gevestigde groothandelsbedrijven) is voor sierteeltproductiebedrijven van groot belang en lijkt alleen maar belangrijker te worden omdat vaker en vlugger moet worden geleverd. Dat gold al langer voor potplanten en geldt nu ook voor bloemen.

Clusterkracht blijft van belang in de sierteelt, rol Mainport Schiphol belangrijk

De kracht van een goed functionerende marktplaats is onder andere een breed en diep assortiment. Dit aanbod clustert momenteel op een fysieke locatie maar zal in toenemende mate digitaliseren waardoor logistieke stromen ontkoppeld kunnen worden van digitale transacties op een centrale marktplaats. Echter, omdat bestellingen samengesteld, geconsolideerd en efficiënt naar het achterland gedistribueerd moeten worden, wordt verwacht dat logistieke clusterkracht een belangrijke rol blijft spelen en dikke stromen met Afrikaanse bloemen voor een belangrijk deel via Schiphol, Aalsmeer en het Westland blijven lopen.

Concluderend wordt gesteld dat de relatie Westland-Rotterdamse haven aan kracht wint. Daarnaast zorgt de hoge clusterkracht van het Westland ervoor dat de regio goed gepositioneerd is om in te spelen op veranderingen in vraag en aanbod van groenten, fruit en sierteeltproducten.

3.4. Veranderingen in de structuur van ketens

Naast veranderingen qua vraag en aanbod spelen ontwikkelingen met impact op de structuur van ketens. Hieronder worden de twee belangrijkste besproken.

Toename verticale samenwerking

Langzaam maar zeker ontstaan meer en sterkere verticale samenwerkingsverbanden tussen (groepen) producenten-groothandelsbedrijf-retailer. Het werken in relatief vaste constellaties van producenten-groothandelsbedrijf-retailer biedt voordelen qua kwaliteitsbeheersing, logistieke afstemming en geeft bovendien meer stabiliteit en controle voor de deelnemende ondernemingen. Digitalisering geldt als *enabler* voor dit proces waarbij het eenvoudig delen van informatie door de keten kansen biedt voor vraaggestuurde productie en minimalisering van voorraden. Door dit proces is de 'vrije dagmarkt' krimpende.

Consolidatie in elke schakel van de keten

In elke schakel van de keten is schaalvergroting zichtbaar. Het aantal productiebedrijven is in 10 jaar tijd gehalveerd, terwijl het areaal min of meer gelijk is gebleven. De verwachting is dat de komende 10 jaar het aantal bedrijven weer halveert. Ook in groothandel en logistiek zien we deze ontwikkeling. Minder maar grotere en krachtigere spelers. Dat heeft invloed op de ruimtevrage. Bijvoorbeeld minder maar grotere multifunctionele panden met interne specialisaties op koelen, rijpen, verpakken met steeds meer robotisering en automatisering.

3.5. Samenwerking bedrijfsleven-overheden

Aan ondernemerschap geen gebrek in het Westland. Bedrijven investeren fors in hun ontwikkeling. Het tuinbouwcluster in het Westland is niet alleen het trekpaard van de lokale economie, maar ook landelijk is het cluster van grote economische waarde. De gemeente Westland, de provincie Zuid-Holland en het Rijk erkennen het belang. Samen met de overheden willen we vraagstukken rondom bereikbaarheid, ruimte, duurzaamheid en innovatie oppakken. Het agrologistieke cluster is graag bereid op te treden in publiek-private samenwerkingsverbanden om initiatieven van de grond te krijgen.

4. Kansen pakken en waarmaken

Om kansen te kunnen pakken en waarmaken zijn gezamenlijke inspanningen en maatregelen nodig. Deze liggen op vier thema's:

- 4.1: Bereikbaarheid;
- 4.2: Ruimte;
- 4.3: Innovatie;
- 4.4: Duurzaamheid.

Per thema wordt een korte analyse van de kansen en knelpunten gegeven. Vervolgens wordt de visie van het agrologistieke cluster geschetst voor het betreffende thema. Daarna geven we aan welke concrete maatregelen moeten worden getroffen om de visie waar te maken.

4.1. Bereikbaarheid

Bereikbaarheid is een essentieel fundament onder het agrologistieke cluster. De kracht van het Westland is de snelheid waarmee een grote verscheidenheid aan producten kan worden geleverd. Dit stelt eisen aan de bereikbaarheid. Onderstaande box geeft een overzicht van de gewenste maatregelen.

Box: Overzicht gewenste maatregelen

Voor de korte (2025) en middellange termijn (2030) heeft het agrologistieke cluster behoefte aan excellente bereikbaarheid en snelle verbindingen met de Rotterdamse haven, Schiphol en goed functionerende interne verbindingen. Voor de (middel)lange termijn zijn multimodale oplossingen en inzet van technologische innovaties in beeld om de bereikbaarheid van het cluster op peil te houden.

Tabel 4.1 Overzicht gewenste maatregelen

2025	2030	2040
Verbreding Veilingroute	A4-A20 corridor	
Verbreding N213		
Verbetering doorstroming Knoop-punt Bruinsma	N213 drie ongelijkvloerse kruisingen (o.a. Knooppunt Bruinsma)	
Vlinderstructuur afmaken		
Scheiding verkeersstromen ten behoeve van veiligheid	Verbindingen voor agrologistiek verkeer tussen bedrijventerreinen	Geautomatiseerde verbindingen tussen agrobodijventerreinen
Fly-overs N211		
Oplossen doorstroming op- en afritten A20 (o.a. hondenbot)		
Impuls openbaar vervoer		
Verbeteren fietsinfrastructuur		
Parkeervoorzieningen en parkeerbeleid op de terreinen en aan de poorten van Westland verbeteren (o.a. Zoutloods Maasdijk)		
Coolport Westland	Railterminal	
A16/A13 corridor	A4 verbreding tussen Mainports en aansluiting op de Greenport	
Westelijke Oeververbinding Blankenburgtunnel	A 15 doorstroming	Derde westelijke oeververbinding Oranjetunnel
Europese regelgeving voor LZV's	Truckplatooning	

4.1.1. Hou Mainports dichtbij en voorkom dichtslibben

Analyse

Een belangrijk deel van de versproducten wordt aangevoerd vanuit de haven van Rotterdam. Als gevolg van de verwachte toename van importstromen van exoten en zachtfruit zal deze aanvoer in de toekomst groeien. Daarnaast zijn er twee trends waarneembaar: containerisatie (minder bulk en meer toevoer met containers) en meer shortsea aanvoer. Met name voor bloemen geldt dat de snelle bereikbaarheid met Mainport Schiphol en Greenport Aalsmeer van groot belang is.

Gezien de grote samenhang met de andere Greenports en het grote belang van snelheid in logistiek binnen Nederland en naar omliggende landen, geeft de toename van files op hoofd-autosnelwegen problemen (kwartaalfiledruk 2018 t.o.v. vorig jaar 5,9% gestegen, bron Rijks-waterstaat).

Visie

Goede logistieke verbindingen tussen het agrologistieke cluster in het Westland met de Mainports Rotterdam en Schiphol, met de andere Greenports en met het Europese achterland zijn van levensbelang. De reistijden moeten zo veel mogelijk worden beperkt, op korte en op lange termijn, om bedrijven in staat te stellen snel en flexibel producten te transporteren.

Maatregelen

Het agrologistieke cluster is verheugd met de aanleg van de nieuwe westelijke oeververbinding, de Blankenburgtunnel. Om ervoor te zorgen dat de tunnel op korte termijn niet dichtslibt, is het agrologistieke cluster voorstander van het aanleggen van de derde (extra) westelijke oeververbinding, de Oranjetunnel. De doorgetrokken A4 in Midden-Delfland is eveneens positief voor het agrologistieke cluster, hoewel deze nu al dreigt dicht te slippen. Positief is het nieuwe verkeersplein Westerlee, de aansluiting vanuit het Vlietpolderplein op de Veilingroute en de eerste verbreding van de Veilingroute.

Tegelijkertijd zien we nieuwe knelpunten ontstaan door de toenemende verkeersdruk. Aanvullende maatregelen zijn nodig:

- De verbreding van de Veilingroute en verbeterde aansluiting op de A4 en fly-overs N211 (reeds in planvorming);
- A4/A20 corridor (reeds in planvorming);
- Oplossen doorstroming op- en afritten A20 (hondenbot): grootschalige woningbouw vraagt extra infra-maatregelen!);
- Verbeterde doorstroming van de hoofdautosnelwegen A4 tussen beide Mainports;
- Het realiseren van de A13/A16 corridor (reeds in planvorming);
- 3^e Westelijke oeververbinding, de Oranjetunnel (aansluitingen en op- en afritten, nader te bespreken);
- Verbetering doorstroming A15.

Om de reistijd tussen de Rotterdamse haven en het Westland te verkorten is vervoer over water een goede optie. Hierbij wordt geredeneerd vanuit de mogelijkheid om containers per barge van de Tweede Maasvlakte naar Vlaardingen te transporteren, waarna deze per vrachtwagen naar het Westland worden vervoerd. Een verkenning voor een terminal in Vlaardingen loopt (Coolport Westland). Dit biedt voordelen ten aanzien van de logistieke planning van bedrijven, ontlasting van het wegennet rond Rotterdam, verlaging van het aantal vrachtwagenkilometers en reductie van CO₂-uitstoot.

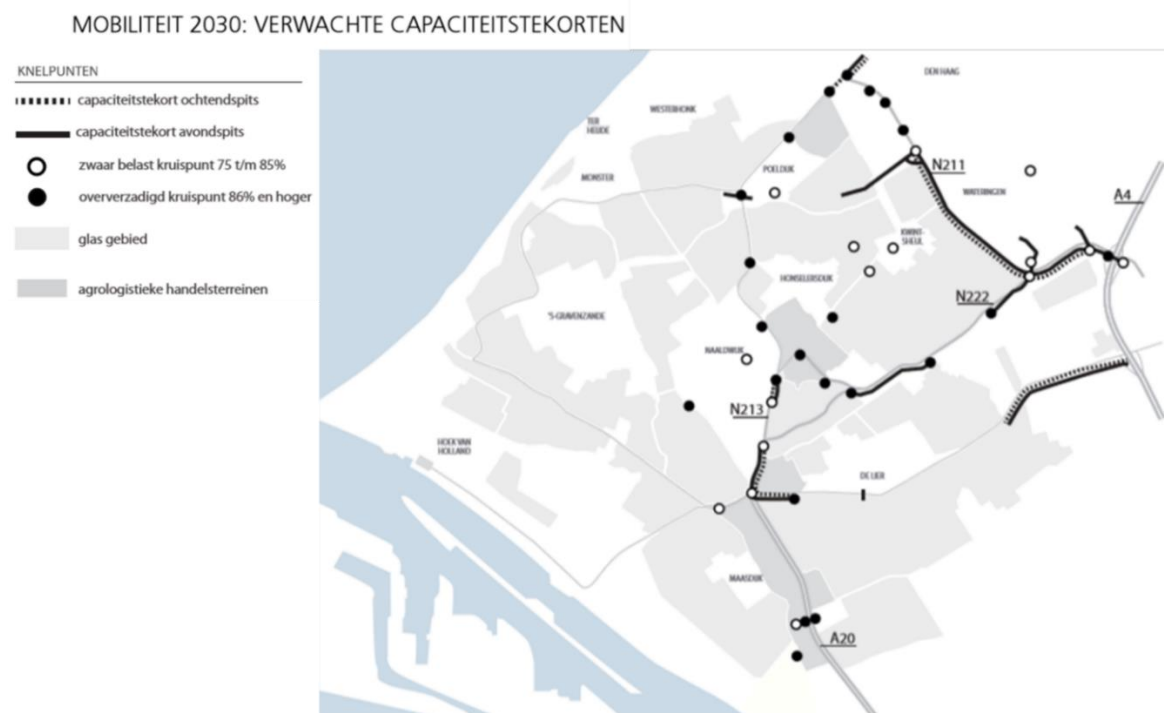
Gezien de ligging van de haven ten opzichte van het Westland in relatie tot de bestaande infrastructuur is vervoer per spoor kansrijk om te verkennen. In de toekomst zouden railverbindingen namelijk een rol kunnen spelen in het vervoer tussen het Westland en Rotterdam (en andere regio's). Het feit dat de Hoekse lijn ook als metrolijn de ruimte blijft bieden voor goederenvervoer (tot Maassluis) is vanuit dit perspectief een goede keuze. Ook vanuit duurzaamheidsoptiek wordt vervoer per spoor beschouwd als een interessante modaliteit, die nader onderzocht moet worden (zie tabel 4.4). Initiatieven ten aanzien van railtransport kunnen gecombineerd worden met de ontwikkeling van een bargeterminal. Op deze wijze kan een multimodaal knooppunt ontstaan. Agrologistieke bedrijven zouden zich graag vestigen op een dergelijke locatie.

4.1.2. Dichtbij moet snel zijn: goede interne verbindingen

Analyse

De grondslag onder de concurrentiepositie van het agrologistieke cluster is de ketenclustering waarbij bedrijven in elkaars directe nabijheid zijn gevestigd, waardoor logistieke bewegingen tot een minimum beperkt zijn. In een scenario waarbij bedrijven meer verspreid gevestigd zijn, zijn bijvoorbeeld de frequentie en lengte van vervoersbewegingen fors hoger waardoor bedrijven een concurrentievoordeel mislopen en het aantal voertuigkilometers fors hoger is. Snelle verbindingen en goede bereikbaarheid tussen productie, verwerking, groothandel en logistiek zijn van vanuit het perspectief van het bedrijfsleven én de maatschappij dus van groot belang. Momenteel is het wegennet van het Westland zwaar belast met verschillende vormen van gemotoriseerd verkeer (75% personenverkeer, 25% vrachtverkeer). Die belasting wordt alleen maar zwaarder, mede door de groei van het personenvervoer als gevolg van grootschalige woningbouw. Er zijn oplossingen nodig om de belasting te verminderen en de onderlinge verbindingen te verbeteren.

Wat betreft bereikbaarheid: in onderstaande figuur zijn de verwachte capaciteitstekorten weergegeven in 2030.

Figuur 4.1 Verwachte capaciteitstekorten op belangrijkste wegen Westland.

Bron: Werkboek Westland, gemeente Westland en provincie Zuid-Holland oktober 2016.

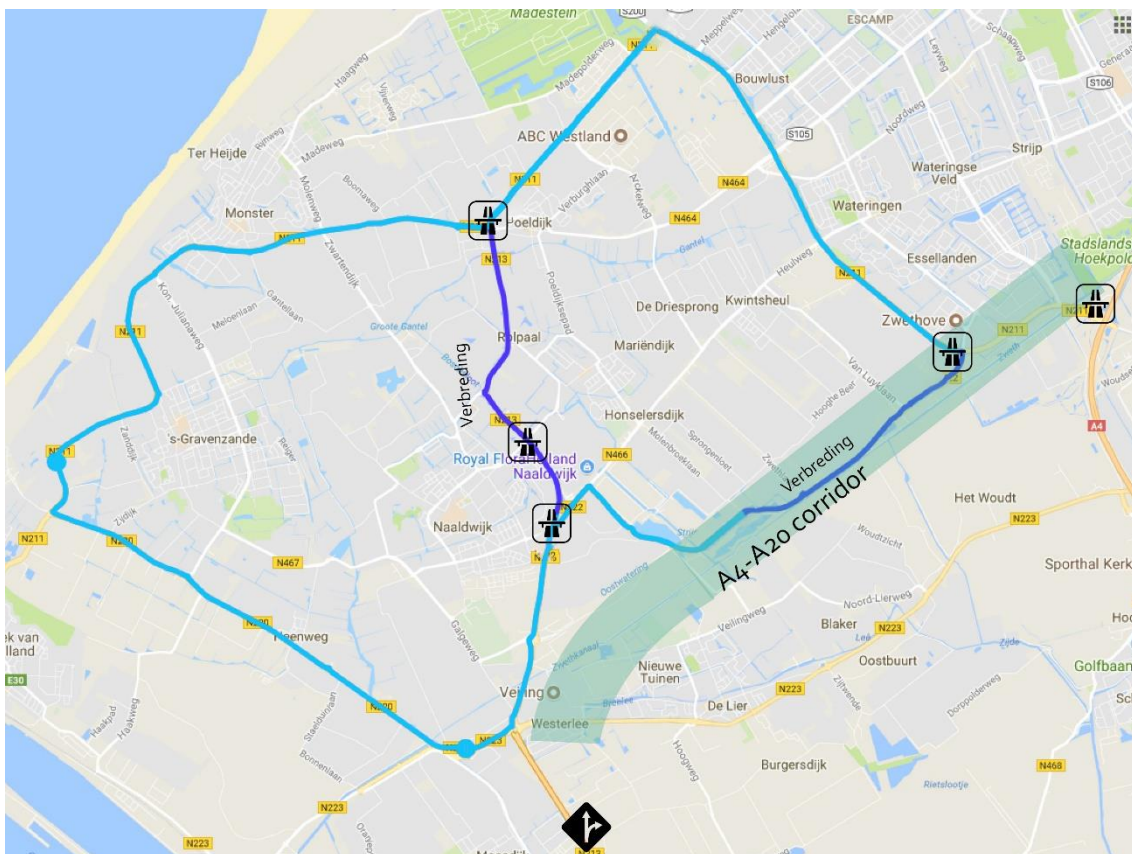
Visie

Op korte termijn wil het agrologistieke cluster de bereikbaarheid en verkeersveiligheid binnen Westland sterk verbeterd zien. Het betreft zowel de interne verbindingen tussen de agrologistieke bedrijventerreinen als verbindingen binnen Westland.

Maatregelen

Om het wegennet niet verder te belasten, wil het cluster de volgende maatregelen:

- Interne verbindingen tussen agrologistieke bedrijventerreinen creëren. In eerste instantie tussen de bedrijventerreinen die dicht bij elkaar gelegen zijn. Zo wordt het wegennet van Westland ontzien en bij groei wordt voorkomen dat het wegennet verder wordt belast;
- Daarnaast is het realiseren van de gehele vlinderstructuur⁷ een goede stap. Ook wordt gedacht aan het beter afstemmen van het vervoerssysteem op de verkeersbewegingen. Verbeter de doorstroming op de gehele N211;
- De verkeersveiligheid kan sterk worden verbeterd door het scheiden van vervoersstromen. Fietsverkeer waar mogelijk dus volledig scheiden van autoverkeer;
- Ongelijkvloerse kruisingen op de N213 bij knooppunt 'Bruinsma', de kruising met de Dijkweg en de kruising in Poeldijk zal de doorstroming én de verkeersveiligheid ten goede komen.

Figuur 4.2

- ▣ verbetering op- en afrit □ ongelijkvloerse kruising

Het gemotoriseerd verkeer in het Westland bestaat voor een belangrijk deel uit autoverkeer. Ter illustratie: ABC Westland heeft een onderzoek laten uitvoeren naar de verkeerseffecten

⁷ Interne rondweg in Westland waarbij bestaande wegen worden opgewaarderd om als ringweg te kunnen functioneren. Zie figuur 4.2.

van een eventuele uitbreiding⁸. Hieruit blijkt dat de geprognosticeerde etmaalintensiteit (rekening houdend met de uitbreiding van ABC Westland en autonome groei van het verkeer) in 2030 op het wegvak N211 ter hoogte van ABC Westland, op 21.700 motorvoertuigen ligt. Het aandeel vrachtauto's ligt in dit scenario op slechts 10%. Vooral op de piekmomenten van het woon-werk verkeer staat het wegennet in het Westland onder druk.

Om de bereikbaarheid binnen Westland te verbeteren wordt daarom aandacht gevraagd voor het **verbeteren van het regionale openbaar vervoer netwerk (R-net)**. Daarnaast kan een **verbetering van het fietsnetwerk** bijdragen aan reductie van het autoverkeer en daarmee de druk op het wegennet in Westland verlichten. Het streven moet zijn om het pendelverkeer binnen de gemeente zoveel mogelijk te reduceren door mensen te verleiden de fiets te gebruiken.

Tot slot is extra aandacht nodig voor het parkeerruimte en parkeerbeleid. Beter OV en het verbeteren van het fietsnetwerk, zal niet voldoende zijn en dus zijn **betere parkeervoorzieningen en parkeerbeleid** noodzakelijk.

4.1.3. Innoveren binnen vervoersmogelijkheden

Analyse

Het agrologistieke cluster vervoert verse producten naar afnemers verspreid over Europa. Om optimaal tegemoet te komen aan de wensen van klanten zijn snelheid en flexibiliteit hierbij van groot belang. Mede hierdoor is vervoer per as de belangrijkste modaliteit voor transport van versproducten. Alternatieve vervoersmodaliteiten zoals rail en binnenvaart bieden goede kansen voor de toekomst wanneer de propositie van deze modaliteiten is doorontwikkeld (o.a. ten aanzien van beschikbaarheid, betrouwbaarheid, flexibiliteit en kosten).

Visie

Doorontwikkeling van alternatieve modaliteiten zodat dit realistische opties worden voor het agrologistieke cluster en inzet op vernieuwende vormen van wegvervoer zijn gewenst vanuit bereikbaarheids- en duurzaamheidsperspectief.

Maatregelen

Het doorontwikkelen van de **transport per barge of per rail** staat hoog op de agenda van het agrologistieke cluster. De kansen die nieuwe technologie biedt om niet alleen te koelen maar ook te rijpen op schepen zijn daarbij interessant. Langere en zwaardere vrachtautocombinaties (LZV's) zijn ondertussen een bekend verschijnsel. Inmiddels rijden er ruim 1.400 LZV's in Nederland. Ten aanzien van internationaal vervoer met LZV's lopen bedrijven vooralsnog aan tegen, van land tot land, uiteenlopende eisen bijvoorbeeld wat betreft lengte, assen, gewichtsbependingen en draaicirkels, waardoor het niet eenvoudig is om met één combinatie te voldoen aan landspecifieke voorschriften. Overheden en brancheorganisaties werken aan de **harmonisering van voorschriften**. Het agrologistieke cluster ondersteunt de LZV ontwikkeling en stelt voor om bij aanleg van nieuwe wegen en herstructurering van bestaande wegen rekening te houden met LZV's.

Voor de (middel)lange termijn is **truck platooning** een kansrijke ontwikkeling. Platooning heeft betrekking op vrachtauto's die elektronisch aan elkaar gekoppeld zijn, waarbij de voorste truck de snelheid en route bepaalt. De andere trucks volgen automatisch zonder dat daar de hulp van de chauffeur voor nodig is. Resultaat is betere benutting van de weg en daardoor betere doorstroming van het verkeer, brandstof- en CO₂-besparingen, reductie van de uitstoot

⁸ Goudappel Coffeng (2017) Verkeerseffecten uitbreiding ABC Westland. In opdracht van de Gemeente Westland en ABC Westland Beheer.

van CO2 en kostenbesparingen voor het bedrijfsleven. In eerste instantie lijken vooral de rijks-
wegen hiervoor geschikt.

Op termijn wil het cluster inzetten op **onbemande verkeerssystemen tussen de terreinen**.
Voorwaarde voor interne verbindingssystemen is dat de toekomstige uitbreiding van de agro-
logistieke terreinen geconcentreerd plaatsvindt. Ook voor de financiering van dergelijke sys-
temen is dat van belang.

Naast maatregelen die de vervoersmodaliteit betreffen, zijn **ruimtelijke voorschriften** rele-
vant voor het beperken van vervoersbewegingen. Vanuit het perspectief van clusterkracht en
uit duurzaamheidsoverwegingen dient aanleg van nieuwe terreinen of uitbreiding van be-
staande terreinen dan ook zoveel mogelijk geconcentreerd te gebeuren. Dus aanpalend aan
bestaande bedrijventerreinen (voorbeelden overkant A20 Honderdland en De Strijp naast ABC
Westland).

4.2. Ruimte

Fysieke ontwikkelruimte is belangrijk voor agrologistieke bedrijven om op groei en verandering
in de vraag in te kunnen spelen. In hoofdstuk 2 is naar voren gekomen dat clusterkracht
essentieel is voor het concurrentievermogen van Westlandse agrologistieke bedrijven. Om in
te kunnen spelen op groeikansen is het voor agrologistieke bedrijven dus van belang om bin-
nen de eigen regio over voldoende ontwikkelruimte te beschikken. Vanuit ruimtelijk perspectief
is het daarnaast essentieel voor het agrologistieke cluster om binnen en buiten de regio te
voorzien in voldoende ruimte voor (moderne) glastuinbouw. Dit gezien de sterke relatie tussen
het agrologistieke cluster en producenten van groenten, fruit en sierteelt. Onderstaande box
laat een overzicht zien van de gewenste maatregelen die hieraan bijdragen.

Box: Overzicht gewenste maatregelen

Het cluster heeft behoefte aan voldoende uitbreidingsruimte. Op korte termijn (2025) betekent dit tegemoetkomen aan ruimtevraag van 20 hectare en aanvullend 15 hectare voor de periode tot 2030. Daarnaast is het gewenst om het bestaande ruimtegebruik te optimaliseren door passende ruimtelijke voorschriften in te stellen. Tot slot hecht het agrologistieke cluster waarde aan voldoende (ontwikkel)ruimte voor de glastuinbouw om de sterke positie van de Greenport te behouden.

Tabel 4.2 Overzicht gewenste maatregelen

2025	2030	2040
Uitbreiding agrologistieke terreinen met 20 ha	Uitbreiding agrologistieke terreinen met 15 ha	Uitbreiding agrologistieke terreinen met 15 ha
Intensiever ruimtegebruik: geen hoogtebeperkingen		
Flexibele bestemmingen in bestemmings-/omgevingsplan		
Herstructurering glastuinbouwgebieden	Nieuwe glastuinbouw naar satellieten	Kustuitbreiding ten behoeve van o.a. glastuinbouw

4.2.1. Ruimte voor groei op agrologistieke bedrijventerreinen

Analyse

Het totale aanbod van agrologistieke bedrijventerreinen in Westland omvat 19,5 hectare. Het terrein van Royal FloraHolland, Trade Parc Westland Mars, beschikt over het grootste beschikbare aanbod, te weten 11 hectare. Dit terrein heeft een sierteeltbestemming en het aanbod is niet direct-uitgeefbaar. Voor agrologistieke bedrijven zonder relatie met sierteelt, is slechts 8,5 hectare beschikbaar. Hiervan is 2 hectare op Poortcamp (ALC) in optie uitgegeven. Op Honderdland 2 en ABC Westland is nog slechts 6,5 hectare beschikbaar. De vraag is momenteel erg groot. Kortom, het aanbod van bedrijventerreinen in het Westland is beperkt.

Tabel 4.3 Aanbod bedrijventerreinen Westland (ha)

Terrein	Netto omvang	Aanbod	- Aanbod waarvan direct uitgeefbaar	- Aanbod waarvan niet-direct uitgeefbaar
ABC Westland*	49	1,5	1,5	0
Coldenhove	14	0	0	0
Poortcamp (ALC)	22	2	2**	0
Royal FloraHolland	53	0	0	0
Handelscentrum Westerlee	30	0	0	0
Honderdland	33	0	0	0
Honderdland fase 2***	40	5	0	5
Trade Park Westland	25	0	0	0
Trade Park Westland Mars	11	11	0	11
Transportcentrum	21	0	0	0
Totaal	297	19,5	3,5	16

Betreft aanbod in ontwerp-vigerende bestemmingsplannen.

* Opgave eigenaar/ontwikkelaar ABC Westland: 01-01-2018 was het aanbod 7 hectare maar deze kavels zijn in de eerste helft van 2018 verkocht.

** Aanbod in optie uitgegeven.

*** Opgave eigenaar/ontwikkelaar Honderdland 2: op het moment van schrijven van deze visie zijn diverse contracten voor koop van bedrijfskavels ondertekend waardoor het aanbod is teruggelopen tot 5 hectare.

Bron: Infodesk Bedrijventerreinen Zuid-Holland, peildatum 01-01-2018.

Visie

Ten aanzien van de verwachte vraag naar bedrijventerreinen voor agrologistieke bedrijven in het Westland zijn er diverse ramingen c.q. inschattingen beschikbaar:

- Ecorys (2018)⁹: 36 hectare voor de periode 2018-2030 en 15 hectare voor de periode 2030-2035 voor de regio Haaglanden. Dit zijn de gemeenten Den Haag, Rijswijk, Wassenaar, Leidschendam-Voorburg, Zoetermeer, Pijnacker-Nootdorp, Lansingerland (Noord), Westland, Delft en Midden-Delfland. Dit betekent een verwachte uitgifte van ca 3 ha/jaar;
- BCI, Florpartners en POSAD (2017)¹⁰: 20-30 hectare voor de periode 2016-2030 voor de gemeenten Westland en Midden-Delfland. Dit vertaalt zich naar een geschatte uitgifte van circa 1,5-2 ha/jaar;
- Terugkijkend is in de periode 2006-2015 circa 32 hectare uitgegeven voor agrologistiek geschikte terreinen in Westland¹¹. Dit betekent een uitgifte van ruim 3 ha/jaar. Dit betreft een periode met zowel een economische crisis als een tijd van hoogconjunctuur.

⁹ Ecorys (2018) Analyse Bedrijventerreinen MRDH. Zoals opgenomen in het Actieplan Werklocaties MRDH (2018) Directie Economisch Vestigingsklimaat Metropoolregio Rotterdam Den Haag.

¹⁰ BCI, Florpartners en POSAD (2017) Strategie voor de ontwikkeling en profilering van agrologistieke bedrijventerreinen in Greenport Westland-Oostland. In opdracht van Greenport Westland-Oostland.

¹¹ Zie voetnoot hierboven.

In hoofdstuk 2 is naar voren gekomen dat vestiging binnen het cluster essentieel is voor bedrijven om te kunnen profiteren van (logistieke) clusterkracht. Groei wordt verwacht. Dat betekent ook groei in ruimte. Redenerend vanuit de trends en ontwikkelingen (hoofdstuk 3), de prognoses en de uitgifte over een recente 10-jaars periode voorziet het agrologistieke cluster een gemiddelde uitgifte van 3 ha/jaar oftewel een ruimtevraag van ca. 20 hectare tot 2025 en 15 hectare voor de periode 2025-2030. Omdat op Honderdland 2 nog 5 hectare beschikbaar is, betekent dat tot 2025 elders 15 hectare agrologistiek terrein beschikbaar dient te komen. Voor de periode 2025-2030 gaat het naar verwachting om 15 hectare.

Het agrologistieke cluster is van mening dat vestigingsbeleid opgelegd door de overheid een onverstandige route is. Het cluster versterken en vitaal houden vereist dat nieuwe, gerelateerde bedrijven zich kunnen vestigen op plekken die voor hen het meest interessant zijn.

Maatregelen

Aanleg 30 ha nieuw agrologistiek bedrijventerrein in Westland tot 2030, geclusterd aan de bestaande agrologistieke terreinen op goed bereikbare locaties tot 2030. Denk daarbij aan het gebied tegenover Honderdland, langs de A20 en naast ABC Westland (De Strijp).

4.2.2. Passende ruimtelijke voorschriften

Analyse

Het is evident dat het ruimtegebruik in het Westland intensief is: nagenoeg elk stukje grond binnen het Westland is in gebruik. Slim en zorgvuldig ruimtegebruik is dus noodzakelijk. Dit vraagt om passende ruimtelijke voorschriften.

Visie

De mogelijkheden voor fysieke uitbreiding binnen bestaande agrologistieke terreinen kunnen beter benut worden door het ruimtegebruik verder te optimaliseren (intensief en meervoudig ruimtegebruik, hoger bouwen, slimme interne vervoerstromen realiseren, etc.). Hiervoor hoeft geen nieuwe ruimte te worden gecreëerd.

Maatregelen

De trend van steeds hoger bouwen is in toenemende mate zichtbaar. Ten aanzien van logistiek vastgoed rapporteert makelaarsorganisatie Dynamis¹² bijvoorbeeld dat nieuwe panden enkele jaren geleden met 10,8 meter vrije hoogte gebouwd werden terwijl tegenwoordig een minimale vrije hoogte van 12,2 meter normaal is. Hoger bouwen maakt het mogelijk om goederen op te slaan op de verdiepingen boven de logistieke ruimten. Dit vraagt om **hogere maximale bouwhoogtes** in ruimtelijke voorschriften.

Stapelen van functies ligt voor de hand. **Meervoudig ruimtegebruik**. Boven op of onder de gebouwen zijn bovendien mogelijkheden voor parkeren, waterberging en zonne-energie maar ook voor vertical farms. Hier wil het cluster zo veel mogelijk op inzetten. Dit vraagt om **bestemmingsplannen/omgevingsplannen met flexibele ruimtelijke voorschriften**. De nieuwe Omgevingswet biedt hiervoor aanknopingspunten.

4.2.3. Voldoende ruimte geven aan glastuinbouw

Analyse

In het Westland moet vernieuwing van het productieareal plaatsvinden. Als dat niet gebeurt, leidt dit uiteindelijk tot verdere veroudering en verrommeling. Dit tast de positie aan die het

¹² Dynamis (2017) Spreekende Cijfers: Marktscan Logistiek.

Westland nu in de markt inneemt. De Coalitie HOT werkt aan de herstructurering en modernisering van het productieareaal in het Westland.

Visie

Herstructurering van de glastuinbouw is noodzakelijk maar komt onvoldoende van de grond als gevolg van uiteenlopende redenen. Ook komen in het primaire teeltgebied veel functies voor die niets te maken hebben met het tuinbouwcluster of die niet per sé in het gebied gevestigd hoeven te zijn (wonen, opslag, nijverheid, hobbyruimte). Deze functies werken belemmerend voor de herstructurering en dat is slecht voor de glastuinbouw.

Maatregelen

Al eerder is gezegd dat de fysieke ruimte in het Westland schaars is. Om fysieke uitbreiding mogelijk te maken, zal ruimte gecreëerd moeten worden. **Herstructurering van de glastuinbouw** is een mogelijkheid die zowel de glastuinbouw als andere ruimtegebruikers ten goede kan komen; na herstructurering wordt de ruimte immers efficiënter gebruikt en door innovaties en modernisering de productiecapaciteit verhoogd. Binnen dezelfde (bruto)oppervlakte kunnen (netto) meer kassen worden gerealiseerd. Verder is de productie in nieuwe kassen hoger. Het agrologistieke cluster onderschrijft het belang van de glastuinbouw in het Westland. Om die reden ondersteunt het cluster de glastuinbouw en de overheid om de zo noodzakelijke herstructurering een impuls te geven. Met name voor sierteeltbedrijven is en blijft vestiging in het Westland aantrekkelijk. Voor grootschalige groenteteelt zijn de mogelijkheden beperkter en zijn satellietgebieden aantrekkelijk (Burgerveen, Wieringermeer, ZW Nederland). Belangrijk dat er **voldoende fysieke ruimte** beschikbaar blijft.

Het agrologistieke cluster wil verder verkennen wat de mogelijkheden zijn om extra ruimte te creëren. Mogelijkheden liggen er voor de kust van Zuid-Holland; tussen Hoek van Holland en Kijkduin, maar ook in de vorm van een 3e Maasvlakte. Daarmee worden interessante combinaties mogelijk gemaakt. Denk aan woningbouw, recreatie, tuinbouw en kustversterking.

4.3. Duurzaamheid

De Nederlandse productietuinbouw heeft ambitieuze doelstellingen op het gebied van duurzaamheid. De sector wil namelijk klimaatneutraal zijn in 2040. De agrologistieke bedrijven sluiten zich graag aan bij deze ambitie en willen zich inspannen om deze te verwezenlijken.

Box: Overzicht gewenste maatregelen

In lijn met de ambitie van de glastuinbouw wil het agrologistieke cluster eveneens werk maken van verduurzaming. Hiertoe zijn drie actielijnen qua maatregelen in beeld: gebruik duurzaam opgewekte energie, beperken voertuigkilometers (o.a. door inzet andere modaliteiten) en elektrisch rijden. Daarnaast is inzet op energiebesparing vanzelfsprekend.

Tabel 4.4 Overzicht (actielijnen) gewenste maatregelen

2025	2030	2040
30% duurzame energie	50% duurzame energie	100% duurzame energie
40% aanvoer van buiten Nederland (West-Europa?) per schip	60% aanvoer van buiten Nederland per schip	80% aanvoer van buiten Nederland per schip
5% afvoer via trein of binnenvaart	15% afvoer via trein of binnenvaart	25% afvoer via trein of binnenvaart
40% elektrisch rijden	60% elektrisch rijden	80% elektrisch rijden

Analyse

Duurzaamheid beschouwen we in deze context vanuit het energievraagstuk. Consumenten hechten in toenemende mate waarde aan duurzame productiewijzen en de rijksoverheid wil haar klimaatdoelstellingen halen. Het tuinbouwcluster kan hieraan een belangrijk bijdrage leveren. Geothermie, warmtenetten en goede CO2 voorzieningen zijn van belang voor de productietuinbouw. Diverse projecten zijn gerealiseerd en er staan er nog veel op stapel. Ook de agrologistieke bedrijven hebben initiatief getoond, bijvoorbeeld op het gebied van energiebesparing en zonne-energie.

Visie

Het agrologistieke cluster kan en wil bijdragen aan het energievraagstuk. Verdere verduurzaming is geen vrijblijvende keuze maar een maatschappelijke verplichting en een must om tegemoet te kunnen komen aan vragen en wensen uit de markt.

Maatregelen

Duurzame energie

Het agrologistieke cluster realiseert zich dat een energietransitie urgent is. Op de agrologistieke terreinen moet zo veel mogelijk duurzame energie worden opgewekt. Er liggen veel mogelijkheden: de daken van de bedrijfshallen kunnen worden voorzien van **zonnepanelen en windmolens** kunnen op de bedrijfsterreinen en langs grootschalige infrastructuur worden geplaatst. Daarnaast zijn er kansen voor **Warmte-Koude Opslag (WKO), aardwarmte, biomassa- of vergistingsinstallaties en gebruik van restwarmte vanuit de haven**. Dat alles vraagt om passende ruimtelijke voorschriften in bestemmingsplannen/omgevingsplannen en om duurzame projectontwikkelingen.

De behoefte aan flexibiliteit wordt door de komst van zonne- en windenergie belangrijk. Tekorten en overschotten moeten eenvoudig en tegen acceptabele kosten kunnen worden ingekocht of verkocht. Belangrijk is dat bedrijventerreinen kunnen **'aantakken' op een hoofdinfrastructuur** voor energie. Aansluiting op warmtenetten moet mogelijk worden en belastingen en heffingen op elektra en transport van elektra moeten worden aangepast. Bedrijven willen uiteraard zelf verantwoordelijkheid nemen als het gaat om de installatie van zonnepanelen en windmolens.

Maatregelen op het gebied van **energiebesparing** zullen ook worden genomen door de bedrijven. Het gebruik van LED en energiezuinige koelinstallaties bijvoorbeeld.

Beperken kilometers

De vervoerskilometers kunnen worden beperkt door:

- De vestiging van agrologistieke bedrijven zo dicht mogelijk bij elkaar realiseren;
- Korte verbindingen met de haven (noodzaak extra oeververbindingen);
- De productiegebieden in Nederland moeten zo dicht mogelijk bij het agrologistieke knooppunt gevestigd zijn;
- Aanvoer van goederen en producten van buiten Nederland zo veel mogelijk per schip. Voor grotere afstanden betekent dit dat de aanvoer met short sea shipping een goed alternatief is. Dit is niet altijd mogelijk, aangezien er met verse producten wordt gewerkt. Door de verdere innovatie van koelcontainers ligt hier een goede kans die volop moet worden benut. Met name Zeebrugge en Duinkerken vormen nu een belangrijke toevoer voor onder andere citrusvruchten. Om de vervoersstromen tussen België en het Westland zo veel mogelijk te beperken, moet worden ingezet op barging tussen beide gebieden;
- Afvoer van goederen waar mogelijk per schip en /of trein. Hoewel nog in de kinderschoenen liggen mogelijkheden voor synchromodale oplossingen (zie ook 4.2).

Het agrologistieke cluster werkt graag mee om te innoveren. Naast truck platooning is elektrisch rijden een veelbelovende ontwikkeling die de uitstoot sterk kan verminderen. Diverse truckfabrikanten werken aan elektrische modellen (e.g. MAN, Volvo en Tesla). Vooral nog zijn accu's nog kostbaar, groot en zwaar, is de oplaadtijd lang, de actieradius beperkt en de oplaadinfrastructuur nog niet aanwezig. Er wordt echter fors geïnvesteerd in de technologische ontwikkeling van elektronische trucks waardoor het op termijn een goed alternatief kan worden.

4.4. Innovatie

Innovatie is een belangrijke aanjager voor de concurrentiekracht van het agrologistieke cluster. Of het nu gaat om nieuwe consumentenconcepten, verpakkingen, logistieke diensten en concepten, automatisering en verduurzaming; het agrologistieke cluster in het Westland loopt voorop en wil dat ook blijven doen. Innovatie is dan ook een belangrijk thema voor het cluster.

Box Overzicht gewenste maatregelen

Voor wat betreft innovatie zet het agrologistieke cluster in op het onderhouden van relaties met (inter)nationale kenniscentra, het aantrekken van talent, robotisering, cross sectorale samenwerking en de ontwikkeling van de Greenport Horti Campus als kristallisatiepunt voor innovatie in de Greenport.

Tabel 4.5 Overzicht (actielijnen) gewenste maatregelen

2025	2030	2040
Aansluiting en samenwerking met kennis- en innovatienetwerken	Verdergaande samenwerking in internationale kenniscentra	
Profilering van het tuinbouwcluster op universiteiten en hogescholen om jong talent te werven Organiseren van talenprogramma's		
Robotiseringspilots afgerond	Vergaande robotisering op bedrijventerreinen	Handelingen op bedrijventerreinen volledig geautomatiseerd
Pilots afwikkeling in Westland van containers uit de haven afgerond	Faciliteiten voor afwikkeling containers full scale in Westland	
Eerste grootschalige cross sectorale samenwerking voor productinnovatie	Cross sectorale productinnovatie grootschalig	
Verbeteren OV verbindingen tussen stad en bedrijventerreinen		
Greenport Horti Campus	Greenport Horti Campus	

Analyse

Innovatie is nodig om de ambitie waar te maken om de nummer 1 van Europa te blijven. Voor innovatie is ondernemersgeest nodig. Deze is goed aanwezig in het Westland. Daarnaast is nieuwe kennis nodig om te kunnen vernieuwen en constant te kunnen ontwikkelen.

Het agrologistieke cluster maakt zich zorgen over het aanbod van onderwijs binnen de gemeentegrenzen, vooral ten aanzien van het hoger opgeleid personeel. Doordat er steeds meer eisen aan de logistiek worden gesteld, wordt het steeds meer een kennisintensieve bedrijfstak.

Visie

Het agrologistieke cluster grijpt alle kansen aan om te innoveren om zo voorop te blijven lopen in dit marktsegment. Het agrologistieke cluster realiseert zich dat hiervoor partners moeten worden gevonden op aanpalende vakgebieden en binnen de verschillende kenniscentra.

Maatregelen

Samenwerking is het sleutelbegrip bij innovatieve maatregelen. Dit kan enerzijds plaatsvinden door het bedrijfsleven binnen het tuinbouwcluster en anderzijds **tussen bedrijven en kennisinstellingen** (universiteiten van Delft, Rotterdam en Wageningen en de diverse hogescholen in de omgeving). De ontwikkeling van relaties met kennis- en innovatienetwerken is dus van belang. De basis is gelegd door de komst van het **World Horti Center** waar genoemde partijen aanwezig zijn. Ambitie is om deze locatie door te **ontwikkelen tot de Greenport Horti Campus**. De aantrekkelijkheid voor toptalent moet worden verhoogd. Diverse initiatieven worden nu genomen, o.a. door talenprogramma's te organiseren.

Robotisering en automatisering zullen een grote vlucht nemen. Routinematige arbeid, veel aanwezig op de bedrijventerreinen, zal ten dele worden gerobotiseerd. De bedrijven zullen pilots starten in samenwerking met kennisinstellingen.

Versproducten vragen snelheid. Snelle en soepele **afwikkeling van importcontainers** uit de haven kan door faciliteiten te creëren in het Westland. De haven wordt ontlast en in het Westland ontstaat een gespecialiseerd punt voor ontvangst, scancontrole en acceptatie van containers.

Het tuinbouwcluster levert een belangrijke bijdrage aan 'greening & feeding the world'. Gezonde producten. Producten die bijdragen aan een gezonde werk- en leefomgeving. De tuinbouw biedt ze. Ook op het gebied van productinnovatie zullen de bedrijven in toenemende mate de samenwerking zoeken met andere sectoren. **Cross sectoraal** liggen er vele mogelijkheden vanuit pharma, de verpakkingsindustrie, life sciences en ICT. De bedrijven op de bedrijventerreinen zullen daarin hun rol pakken. Op korte termijn is **betere aansluiting op de kennis en de innovatieagenda** van de topsector Tuinbouw & Uitgangsmaterialen van belang. Zeker als het gaat om **het thema Slimme Ketens**.

5. Doorpakken

Bedrijven investeren fors in hun ontwikkeling. Het gehele tuinbouwcluster in het Westland is niet alleen het trekpaard van de lokale economie, maar ook landelijk is het cluster van grote economische waarde. Bovendien levert het totale cluster een belangrijke bijdrage aan 'greening & feeding the world'.

De agrologistieke bedrijventerreinen Westland spelen een belangrijke rol in het totale cluster en zijn ambitieus: de nummer één zijn en blijven. Samenwerking is daarvoor noodzakelijk. Samenwerking met ketenpartners, samenwerking met overheden en goede relaties met omwonenden.

De gemeente Westland, de provincie Zuid-Holland en het Rijk erkennen het belang van het agrologistieke cluster. Het cluster wil de samenwerking aangaan op de vier thema's. Samen met de overheden de vraagstukken rondom bereikbaarheid, ruimte, duurzaamheid en innovatie oppakken. Kansen genoeg maar van groot belang is dat er nu versneld wordt doorgepakt. Het Cluster Agrologistieke Bedrijventerreinen Westland is er klaar voor!